

**АНАЛІЗ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ СТРУКТУРИ МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ**

kvit. 2002 r. № 347 [National Doctrine of Education Development: Approved by the Decree of the President of Ukraine from April 27. 2002 № 347]. Osvita, pp. 2–4. [in Ukrainian].

5. Rudenko, L. (2003). *Innovacijnyj pidkhd do formuvannja tvorchykh zdibnostej uchniv u pozaurochnij vykhovnij dijajlnosti* [Innovative approach to formation of creative abilities of students in extra-curricular educational activity]. Kyiv, Ridna shkola, no.9, pp. 52 – 54. [in Ukrainian].

6. Sysojeva, S.O. (1998). *Pedagoghichna*

tvorchistj: Monohrafija. [Pedagogical creativity] Kh. – Kyiv: Knyzhkove vydavn. “Karavela”. – 150 p. [in Ukrainian]

7. Sushhenko, T.I. (2000). *Korekcija paradyghmy suchasnogho pedagoghichnogho procesu*. [Correction of the paradigm of modern pedagogical process]. *Pedagogy and Psychology of the formation of creative person: the problems and searches: a Collection of scientific works*. (Ed.). T.I. Sushhenko et al. Kyiv – Zaporizhzhja. Vol. 17, 228 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 31.05.2018

УДК 37.013

DOI:

Людмила Боровик, кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальнонаукових та інженерних дисциплін
Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

**АНАЛІЗ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ СТРУКТУРИ МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ
ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ**

Психолого-педагогічна компетентність майбутніх офіцерів-прикордонників – це особистісне утворення, процес формування якого є тривалим, складним і передбачає розробку спеціальних сприятливих заходів та втілення їх в освітній процес. До таких заходів можна віднести створення методичної системи формування досліджуваної компетентності під час викладання загальновійськових та військово-спеціальних дисциплін. У статті методична система представляється як сукупність трьох структурних підсистем: цільової, змістовної та процесуально-організаційної. Кожна підсистема має свої складові елементи, переслідує певні цілі та містить внутрішні зв'язки. Розглянуто зміст представлених підсистем та встановлено відповідність між блоками навчальних дисциплін психолого-педагогічного й професійного спрямування, оптимальними формами і методами їх проведення та складовими досліджуваної компетентності.

Ключові слова: психолого-педагогічна компетентність; майбутні офіцери-прикордонники; методична система; відповідність; форми; методи; навчальні дисципліни; підсистема.

Рис. 1. Табл. 1. Літ. 6.

Lyudmyla Borovyk, Ph.D.(Psychology), Associate Professor,
Associate Professor of the General Scientific and Engineering Disciplines Department
National Bohdan Khmelnytskyi Academy
of the State Border Guard Service of Ukraine

**AN ANALYSIS AND SUBSTANTIATION OF THE STRUCTURE OF THE METHODOICAL
SYSTEM OF FORMING THE PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL COMPETENCE
OF FUTURE BORDER GUARD OFFICERS**

The psychological and pedagogical competence of future border guard officers is the personal characteristic, the process of formation of which is long, complicated and involves the development of special auspicious measures and their implementation into the educational process. Such measures include the establishment of a methodical system for the formation of the investigated competence in the process of teaching the general military and military-special disciplines. The purpose of the article is to analyze the features and substantiation of the component composition of the methodical system of forming the psychological and pedagogical competence of future border guard officers. In the article, the methodical system is presented in the form of a set of three structural subsystems: target, informational and procedural-organizational. Each subsystem has its own components, has certain goals and has internal connections. The article considers the content of the subsystems presented and establishes the correspondence between the blocks of educational disciplines of psychological and pedagogical and professional orientation, optimal forms and methods of their implementation, and the components of the investigated competence.

АНАЛІЗ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ СТРУКТУРИ МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

The procedural-organizational subsystem acts as the main link methodical system of formation of psychological and pedagogical competence of future border guard officers, because it determines the most appropriate forms and methods of exercise of the general military and special military discipline to achieve the most desirable results.

In the article the correspondence between the allocated blocks of educational disciplines, forms and methods of their conducting and components of the investigated competence is presented. In developing the proposed compliance, the active teaching methods were used and interdisciplinary connections were implemented. The next step of the study will be a description of the method of introducing the proposed methodical system into the educational process.

Keywords: *the psychological and pedagogical competence; the future border guards officers; the methodical system; conformity; the forms; the methods; the educational disciplines; a subsystem.*

Постановка проблеми. Нові сучасні вимоги, котрі висуваються до професійної компетентності офіцерів-прикордонників, базуються на аналізі ключових компетентностей, якими вони повинні володіти, і, які формуються у процесі навчання у відомчому закладі вищої військової освіти. Зрозуміло, що це передбачає втілення в освітній процес нових методик та педагогічних технологій, котрі подолали б недоліки існуючої системи підготовки та сприяли становленню майбутнього офіцера-прикордонника, як сучасного професіонала. Однією з таких важливих компетентностей є психолого-педагогічна, і її формування розпочинається з першого дня перебування курсанта в навчальному закладі.

У зв'язку з необхідністю вирішення цього завдання пріоритетного значення набуває оновлення цілей та змісту освіти на основі системного, діяльнісного, компетентнісного та особистісного підходів, які знайшли відображення у концептуальній моделі формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників [1, 77].

У розробленій концептуальній моделі формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників ключове місце займає методична система забезпечення цього процесу, яка сприятиме осучасненню вимог до випускника та освітнього процесу.

Отже, виникає нагальна потреба в обґрунтуванні, створенні та реалізації в освітньому процесі методичної системи формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників під час вивчення ними загальновійськових та військово-спеціальних дисциплін.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Цікавими та актуальними з точки зору предмету дослідження є напрацювання, присвячені формуванню компетентності, багатьох науковців таких, як Н. Андропова, І. Бех, А. Вербицький, О. Дубасюк, Л. Карамушка, Г. Костюк, В. Рибалко, В. Скаун, Н. Чепелева, Л. Хоружа, В. Ягупов та інші. Але, на жаль, їх наукові доробки стосувались

лише окремих аспектів становлення та розвитку психолого-педагогічної компетентності і не враховували особливості професійної діяльності офіцерів-прикордонників. Аналіз певних складових досліджуваної характеристики особистості з врахуванням цієї специфіки для офіцерів силових структур проведено у роботах таких відомих українських науковців як О. Діденко, А. Галімов, І. Грязнов, Є. Потапчук, М. Томчук, В. Торічний, Л. Романишина та ін. У розглянутих наукових дослідженнях також не приділено достатньо уваги формуванню психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників, не розроблено методичної системи цього процесу.

Отже, **метою даної статті** є аналіз особливостей та обґрунтування компонентного складу методичної системи формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для досягнення поставленої мети та кристалізації власних поглядів на поняття “методична система”, насамперед, необхідним є аналіз відповідної методичної та наукової літератури.

Ряд вітчизняних та зарубіжних вчених займались вивченням таких педагогічних об'єктів, як методична система. Серед них Ю. Бабанський, В. Беспалько, С. Гончаренко, Н. Куриленко, А. Новіков, В. Монахов, Ю. Тріус та інші, причому їхні погляди є розбіжними.

Так Ю. Тріус досліджуючи структуру традиційної методичної системи, розглядає методи, засоби й форми організації навчання в сукупності як підсистему технології навчання [6, 21].

Дослідниця Г. Слоцька розглядає не методичну, а організаційно-методичну систему та визначає її як упорядковану сукупність взаємопов'язаних та взаємозалежних елементів, що складають цілісне утворення, яке має інтегральні властивості та підпорядковується певній меті [5, 64].

Такої ж думки, дотримується С. Скорцова, яка на основі підходу А. Пишкало, будувала власну методичну систему як сукупність п'яти ієрархічно пов'язаних складових: цілей, змісту, методів, організаційних форм і засобів навчання [4, 18].

АНАЛІЗ ТА ОБГРУНТУВАННЯ СТРУКТУРИ МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

Такого ж підходу будемо дотримуватись у ході подальшого дослідження.

В цьому контексті у подальшому при побудові власної методичної системи формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників будемо дотримуватись наступних рекомендацій:

- при побудові методичної системи формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів прикордонників основним та визначальним є системний підхід, який дозволить встановити структурні компоненти цієї системи, визначити функції та встановити усі взаємозв'язки у її структурі;

- перебіг процесу формування досліджуваної властивості особистості в ході вивчення загальновійськових та військово-спеціальних дисциплін передбачає поетапність, пов'язану, насамперед із змістом навчальних планів підготовки відповідних фахівців, системою організації освітнього процесу у навчальному закладі та віковими змінами і професійним становленням курсантів;

- при побудові методичної системи слід дотримуватись певної логіки, ієрархічності та принципів.

Слід зазначити, що не існує єдиного підходу до тлумачення структури та компонентного складу методичної системи. Так, Н. Куриленко пропонує включити до структури власної методичної системи формування екологічної компетентності: цільовий, змістовий та технологічний [2, 144].

Дослідниця Г. Слоцька пропонує в якості складових компонент організаційно-методичної системи формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого розглядати цільову, змістовну, організаційну підструктури та педагогічні умови [5, 66].

Такі підходи є досить цікавими, але стосуються, по-перше, іншого роду компетентностей, а, по-друге, не враховують особливості освітнього процесу та навчальних програм підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників. Тому найбільш повними та прийнятними структурними складовими методичної системи формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників є цільова, змістовна та процесуально-організаційна підсистеми.

Кожна підсистема має свої складові елементи, переслідує певні цілі та містить внутрішні зв'язки:

- цільова підсистема містить цілі та завдання, принципи функціонування та функції методичної системи. При визначенні цільового компоненту слід виходити з того, що він повинен

узгоджуватись та переслідувати головну мету: формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників, яка сприятиме становленню їх як професіоналів;

- змістовна підсистема. повинна узгоджуватись з цілями та завданнями функціонування методичної системи, а її зміст має бути регламентованим нормативними документами щодо освітнього процесу та вимог до майбутніх офіцерів-прикордонників. Аналіз змісту професійної діяльності засвідчив, що майбутній офіцер-прикордонник повинен мати гарну методичну і психологічну підготовку, оскільки він повинен виступати у якості модератора професійних знань для молодших фахівців-прикордонників. Для того, щоб чомусь навчати підлеглих прикордонників, офіцеру необхідно володіти сукупністю відповідних професійних знань, а, отже, він повинен мати достатню змістовну підготовку. Очевидним є те, що для забезпечення перерахованих відповідних умінь майбутні офіцери Державної прикордонної служби України (ДПСУ), крім сукупності психолого-педагогічних та професійних знань, повинні також мати сформовану низку важливих особистісних якостей та готовність до виконання освітньо-виховних функцій.

Аналіз навчальних планів та проведене дослідження особистісного зростання курсантів (бесіди, спостереження, аналіз результатів діяльності, метод експертних оцінок) засвідчив, що умовно можна виділити три етапи формування психолого-педагогічної компетентності:

1 етап – базовий – об'єднує 1 – 2 курс навчання;

2 етап – допрофесійний – включає 3 курс навчання;

3 етап – професійний – 4 курс навчання.

Кожен з цих етапів має свої особливості та свою наповненість щодо теоретичної та практичної підготовки; на кожному з них формуються деякі елементи компонентного складу психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників (мотиваційний, когнітивно-діяльнісний, рефлексивно-вчинковий, емоційно-вольовий компоненти);

- процесуально-організаційна підсистема – повинна містити низку найбільш оптимальних форм, методів та засобів проведення занять із загальновійськових та військово-спеціальних дисциплін для досягнення найбільш бажаного результату щодо формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників.

Для визначення можливостей освітнього процесу щодо забезпечення психолого-педагогічної підготовки курсантів було проведено

АНАЛІЗ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ СТРУКТУРИ МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

аналіз навчальних планів та робочих програм. Насамперед із переліку усіх дисциплін навчального плану підготовки відповідного фахівця було виділено блоки загальновійськових та військово-спеціальних дисциплін, які можна оцінити з табл. 1:

формуванню відповідних важливих для освітньої діяльності особистісних якостей та готовності до впровадження набутих знань, вмінь та навичок у професійну діяльність для вирішення психолого-педагогічних завдань. Такі висновки були зроблені на основі опитування курсантів четвертого курсу

Таблиця 1.

Перелік дисциплін відповідних блоків

Загальновійськові дисципліни		Військово-спеціальні дисципліни	
1.	Загальновійськова підготовка (ЗП)	1.	Тактика прикордонної служби (ТПС)
2.	Фізичне виховання та застосування сили (ФВЗС)	2.	Прикордонний контроль (ПК)
3.	Вогнева підготовка (ВП)	3.	Прикордонна кінологія (ПКін)
4.	Психологічна підготовка (ПП)	4.	Правове забезпечення охорони кордону (ПЗОК)
5.	Технічне забезпечення та водіння транспортних засобів (ТЗВТЗ)	5.	Інженерне забезпечення та ТЗОК (ІЗТЗОК)
6.	Основи управління (ОУ)	6.	Зв'язок в прикордонних підрозділах (ЗПП)
7.	Військова педагогіка та психологія (ВПП)	7.	Основи прикордонної безпеки (ОПБ)
8.	Морально-психологічне забезпечення (МПЗ)	8.	Етика професійної діяльності прикордонника (ЕПДП)
		9.	Програмно-технічні комплекси прикордонних підрозділів (ПТКПП)

Очевидним є те, що блок загальновійськових дисциплін включає дисципліни психолого-педагогічного змісту: “Психологічна підготовка”, “Військова педагогіка та психологія”, “Морально-психологічне забезпечення”, “Основи управління”, а блок військово-спеціальних дисциплін містить лише одну дисципліну такого спрямування “Етика професійної діяльності прикордонника”. Саме ці дисципліни будуть забезпечувати методичну та психологічну підготовку, тобто сприятимуть формуванню психолого-педагогічної компетентності. Сукупність військово-спеціальних дисциплін, а також низка загальновійськових дисциплін будуть забезпечувати змістовну підготовку курсантів, як модераторів. Крім того, дисципліни професійного спрямування сприятимуть формуванню мотиваційної сфери особистості майбутнього офіцера-прикордонника (усвідомлення змісту професії, переконання у правильності її вибору), виступатимуть у якості зразка організації й проведення навчальних занять та приклада (взірця) поведінки викладача в ході його освітньої діяльності. Слід відмітити, що правильна організація та підбір методів та методики проведення занять із загальновійськових та військово-спеціальних дисциплін сприятимуть

та педагогічних працівників закладу вищої освіти, котрі викладають загальновійськові та військово-спеціальні дисципліни. Аналіз отриманих результатів засвідчив, що думки курсантів та педагогічних працівників щодо можливостей загальновійськових та військово-спеціальних дисциплін формування психолого-педагогічної компетентності майже співпадають. Існуючі незначні відмінності зумовлені більш глибоким розумінням змісту психолого-педагогічної компетентності, організаційно-методичною підготовкою викладачів.

З метою розробки та демонстрації низки найбільш оптимальних форм та методів проведення занять із загальновійськових та військово-спеціальних дисциплін виникла необхідність у встановленні відповідностей між виділеними навчальними дисциплінами, формами і методами їх проведення та складовими досліджуваної компетентності. Саме ця задача вирішувалась у третьому блоці методичної системи, а саме, процесуально-організаційному.

Слід зазначити, що перевага при встановленні такої відповідності надавалась використанню активних методів навчання та реалізації міжпредметних зв'язків. Досягнення належного

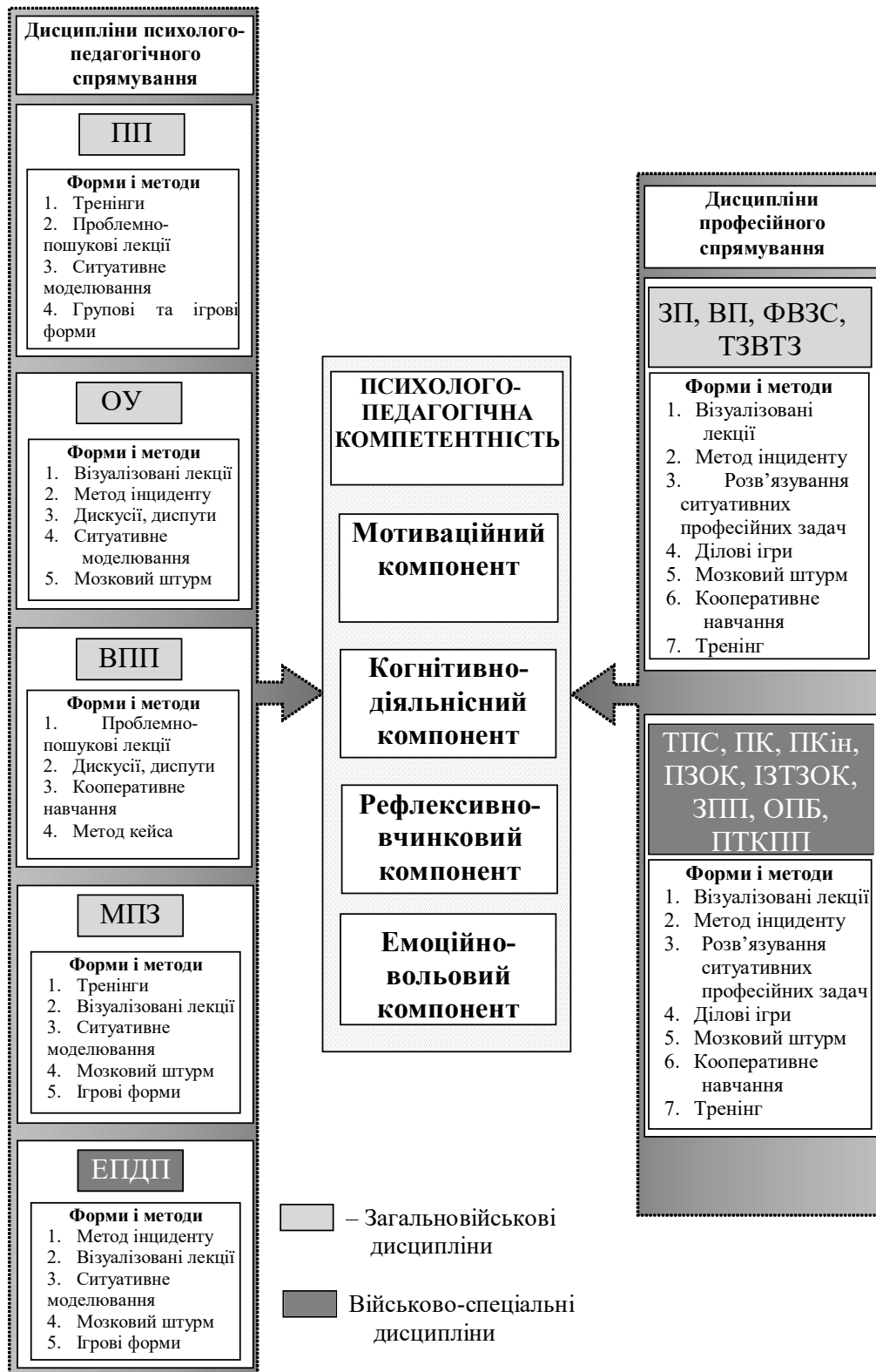

Рис. 1. Відповідність між формами і методами проведення занять із загальновійськових та військово-спеціальних дисциплін

та достатнього рівня психолого-педагогічної компетентності буде прискорене за рахунок використання інноваційних форм навчання таких, як рольові ігри, групові дискусії, ситуативне моделювання, складання психологічних характеристик, проблемно-пошукові лекції, диспути тощо [3, 204]. Відповідність між блоками загальновійськових та військово-спеціальних дисциплін та оптимальними формами і методами їх проведення, а також компонентним складом психолого-педагогічної компетентності було встановлено на основі аналізу змісту та наповненості відповідних навчальних дисциплін, робочих навчальних програм та методики їх викладання. Крім того, до аналізу було задіяно провідних досвідчених педагогічних працівників, котрі викладають зазначені дисципліни. Цю встановлену відповідність можна продемонструвати за допомогою схеми (рис.1).

Ця відповідність і склала основу методичної системи формування психолого-педагогічної компетентності курсантів та її процесуально-організаційного блоку.

Слід зазначити, що проведений аналіз можливостей загальновійськових та військово-спеціальних щодо формування досліджуваної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників засвідчив, що дисципліни психолого-педагогічного спрямування сприяють накопиченню знань з психології та педагогіки, відпрацюванню відповідних вмінь та навичок, операцій та дій, а дисципліни професійного спрямування формують готовність до впровадження їх у професійну діяльність. У процесі вивчення дисциплін обох блоків у курсантів формуються необхідних важливі якості особистості. Ця відповідність і склала основу методичної системи формування психолого-педагогічної компетентності курсантів та її процесуально-організаційного блоку.

Крім того, аналіз наповнення дисциплін психолого-педагогічного спрямування, які викладаються для майбутніх офіцерів-прикордонників, засвідчив недостатню насиченість матеріалом, необхідним для методичного стажування на посаді начальника навчальної групи. З огляду на таку ситуацію було переопрацьовано наповненість низки робочих навчальних програм дисциплін психолого-педагогічного спрямування.

Отже, результати проведеного дослідження дозволяють зробити наступні **висновки**:

- психолого-педагогічна компетентність майбутніх офіцерів-прикордонників – це особистісне утворення, процес формування якого

є тривалим, складним і передбачає розробку спеціальних сприятливих заходів та втілення їх в освітній процес;

- до таких заходів можна віднести створення методичної системи формування досліджуваної компетентності під час викладання загальновійськових та військово-спеціальних дисциплін;

- методична система являє собою сукупність трьох структурних підсистем: цільової, змістовної та процесуально-організаційної. Кожна підсистема має свої складові елементи, переслідує певні цілі та містить внутрішні зв'язки;

- процесуально-організаційна система виступає у ролі основної ланки методичної системи формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників, оскільки саме у ній визначаються найбільш оптимальні форми та методи проведення занять із загальновійськових та військово-спеціальних дисциплін з метою досягнення максимально бажаного результату.

Подальші напрямки досліджень. Розроблена структура методичної системи та представлена відповідність стануть центральною ланкою теоретичної моделі формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників. Наступним кроком буде опис методики впровадження запропонованої методичної системи в освітній процес академії ДПСУ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боровик Л.В. Концепція формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників // Людмила Боровик // VIRTUS: науковий журнал. – 2018. – №22. – Ч.1. – С.73–78.

2. Куриленко Н.В. Методична система формування екологічної компетентності учнів основної школи у процесі навчання фізики / Н.В.Куриленко // Педагогічні науки: збірник наукових праць. – 2014 – Вип.66. – С.142–150.

3. Полуніна О.В. Психологічний аналіз готовності педагога вищого навчального закладу до інноваційної діяльності // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології України ім. Г.С.Костюка / За ред.. С.Д.Максименка. – Київ: Генезис, 2002 – Т.4. Частина 6. – С.203–205.

4. Скворцова С.О. Методична система навчання учнів початкових класів розв'язування сюжетних математичних задач // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук 13.00.02 – “Теорія і методика

АНАЛІЗ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ СТРУКТУРИ МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

навчання математики (математика)” – Київ, 2008 – 41 с.

5. Слоцька Г. Організаційно-методична система формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва в педагогічних університетах / Галина Слоцька // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Випуск 1-2. Частина IV. –2014 – С.64–68.

6. Триус Ю.В. Комп’ютерно-орієнтовані методичні системи навчання математичних дисциплін у ВНЗ: проблеми, стан і перспективи / Ю.В.Триус // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія 2. Комп’ютерно-орієнтовані системи навчання. –2010 – №9 (16). – С.16–29.

REFERENCES

1. Borovyk, L.V. (2018). Kontseptsiiia formuvannia psykhologo-pedahohichnoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv-prykordonnykiv [Concept of formation of psychological and pedagogical competence of future border guard officers]. *Scientific Journal VIRTUS*, no. 22 (2), pp. 73–78. [in Ukrainian].

2. Kurylenko, N.V. (2014). Metodychna systema formuvannia ekolohichnoi kompetentnosti uchniv osnovnoi shkoly u protsesi navchannia fizyky [Methodical system of formation of ecological competence of students of the basic school in the process of teaching physics]. *Pedagogical sciences: a collection of scientific works*, no.66, pp. 142–150. [in Ukrainian].

3. Polunina, O.V. (2002). Psykhologichnyi analiz hotovnosti pedahoha vyshchoho navchalnoho zakladu

do innovatsiinoi diialnosti [Psychological analysis of the readiness of a teacher of a higher educational institution for innovation]. *Problems of general and pedagogical psychology. Collection of scientific works of the Institute of Psychology of Ukraine named after. GS Kostiuk*, Kyiv: Henezys, no.4(6), pp. 203–205. [in Ukrainian].

4. Skvortsova, S.O. (2008). Metodychna systema navchannia uchniv pochatkovykh klasiv rozviazuvannia siuzhetnykh matematychnykh zadach [Methodical system of studying primary school students for solving scene mathematical problems]. *Extended abstract of Doctor’s thesis*. Kyiv, 41 p. [in Ukrainian].

5. Slotska, H. (2014). Orhanizatsiino-metodychna systema formuvannia estetychnoi kultury maibutnikh uchyteliv obrazotvorchoho mystetstva v pedahohichnykh universytetakh [Organizational-methodical system of formation of aesthetic culture of future teachers of fine arts in pedagogical universities]. *Continuous Professional Education: Theory and Practice*, no. 1-2(4), pp. 64–68. [in Ukrainian].

6. Trius, Yu.V. (2010). Komp’iuterno-oriientovani metodychni systemy navchannia matematychnykh dystsyplin u VNZ: problemy, stan i perspektyvy [Computer-oriented methodical systems of teaching mathematical disciplines in higher educational institutions: problems, state and prospects]. *Scientific journal of the National Academy of Sciences of Ukraine. MP Drahomanov. Series 2: Computer-based learning systems*. No №9 (16), pp.16–29. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 14.06.2018

“Моє заповітне бажання – передати тобі ту життєву мудрість, яку називають умінням жити”.

*Василь Сухомлинський (Лист до дочки)
український педагог*

“Кожне слово вихователя повинно нести в собі добро, справедливість, красу – в цьому суть наших повчань. У цій справі немає дрібниць. Одне ваше слово може зруйнувати в дитини віру у вас як вихователя, збентежити дитячу душу”.

*Василь Сухомлинський
український педагог*

“Найскладніше почати діяти, все інше залежить тільки від наполегливості”.

*Амелія Ергарт
американська авіаторка, письменниця, журналістка*

